

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342 (477.83/.86:436) «1772/1918» (075.8)

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРІЙСЬКОЇ МОНАРХІЇ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК У ГАЛИЧИНІ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVIII–XIX СТОЛІТЬ)

І. Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

Проаналізовано вплив державної політики Австрійської монархії на соціально-економічний розвиток у Галичині (друга половина XVIII–XIX століть). Показано, що Галичина станом на 1772 рік під час її інкорпорації до складу Австрії перебувала у стані економічного занепаду.

Зазначено, що на початку XX століття у Галичині почали активно розвиватися галузі промисловості, пов'язані з військовим виробництвом. Виходило зі стану занепаду ремесло, створювалися підприємства мануфактурного типу. Найбільшими державними інвестиціями у Галичині стали залізниці. Економічний розвиток у регіоні переважно був пов'язаний із приватною нафтопромисловістю і соляними промислами. Період XIX–XX століть. Знаменував суттєве зростання соціальної активності українського селянства. Економічною основою цього феномену було зародження та розвиток кооперативного руху в Галичині. Це пов'язано з тим, що західноукраїнська інтелігенція намагалася поліпшити становище селянства та міської бідноти, залучаючи їх до створення кооперації. Показано позитивні зміни соціально-економічного розвитку, які відбулися в австрійський період у Галичині та зокрема його головного міста – Львова.

Ключові слова: державна політика, соціально-економічний розвиток, реформування, Галичина, австрійська монархія.

Прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу зумовлюють потребу в узгодженні національного законодавства України з міжнародними стандартами. Крім цього, сучасні процеси входження України в європейський простір зумовлюють становлення й розвиток тісних стосунків з найближчими сусідами, зокрема із Австрією. Формування та стабільність українсько-австрійських відносин неможливі без вивчення їхніх історичних особливостей, що потребують глибокого наукового аналізу та формування відповідних висновків.

Важливе місце серед проблем, які потребують історико-правового дослідження, займають питання правового статусу українських земель у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 років). Значний інтерес у цьому аспекті викликає характеристика впливу державної політики Австрійської монархії на соціально-економічний розвиток у Галичині (друга половина XVIII–XIX століть).

Як відомо, після трьох поділів Речі Посполитої та перемоги над наполеонівською Францією, Австрія отримала небачену до того військово-економічну могутність і політичний авторитет у Європі. Австрійська монархія зуміла збільшити свою територію шляхом поділів Речі Посполитої (1772 і 1795) та приєднання Буковини у 1774 році. На загал імперія Габсбургів була другою за територією (576

тис. км²) у Європі й третьою за населенням (після Росії та Франції) – 20 млн осіб. До складу Австрії було приєднано значну частину предковічних західно-українських земель площею понад 70 тис. км² з населенням 3,5 млн осіб, з яких 2,4 млн становили українці. Інша частина предковічних східноукраїнських земель перебувала у складі Російської імперії з українським населенням 8,2 млн осіб. Однак у процесі геополітичних змін (значне збільшення території та чисельності населення, передусім за рахунок слов'янських народів) у саму основу австрійської держави закладалися серйозні соціальні протиріччя, що в майбутньому спричинили її розпад. Вочевидь, як і в царській Росії, «збирання» під однією короною численних народів, різних за мовою, культурою, віросповіданням, за рівнем економічного, соціального та політичного розвитку, різним ступенем правової свідомості й правової культури, різними бажаннями, прагненнями і національними темпераментами, не сприяло довговічності Австрійської імперії.

Приєднання й утримання Австрійською монархією Галичини, Буковини і Закарпаття унеможливило створення Української державності, розвиток українського права, культури та ін. Обґрунтування австрійських прав стосовно Галичини були фікцією, оскільки не мали під собою жодних об'єктивних історичних та правових підстав. Адміністративно-територіальний устрій у Галичині був організований на зразок існуючого у землях Австрійської монархії, що давало австрійському урядові змогу ефективно управляти володіннями, віддаленими від Відня.

Галичина станом на 1772 рік під час її інкорпорації до складу Австрії перебувала у стані економічного занепаду. Промислове пожвавлення в Речі Посполитій зі середини XVIII століття Галичини майже не торкнулося. Головними показниками економічної відсталості Галичини були низький рівень суспільного поділу праці, застій у промисловості й торгівлі, хоча в Європі відбувалися значні економічні зрушення у зв'язку з початком промислової революції [4, с. 19]. Причому Галичина вважалася аграрною територією зі земельним устроєм, подібним до того, який існував у Пруссії та Чехії. Відмінність, полягала у тому, що в Галичині фільварки охоплювали 25 % ґрунтів, а в Пруссії та Чехії – 50 %. Одночасно відсоток селян тут був більший, ніж в інших австрійських провінціях. Селяни становили основну частину населення країни – 4/5 (у середньому 33 особи на 1 км²). Перенаселення сіл у таких розмірах було характерною рисою Галичини, чим вона відрізнялася від інших регіонів тогочасної Європи.

Однак Галичина залишалася потенційно багатим на природні ресурси краєм: тут були родючі землі, розгалужена мережа рік (окремі з них мали транспортне значення, пов'язуючи Чорне море з Балтійським); високого рівня досяг розвиток бджільництва; у лісах росло чимало цінних порід дерев, у Галичині містилися великі поклади солі. З приходом австрійців тут виявлено багато інших корисних копалин, зокрема нафти й озокериту. У першій подорожі Галичиною 1774 року співправитель імператриці Марії Терезії Йосиф II писав у листі до матері: «Вона (Галичина) має переваги перед усіма провінціями Австрійської монархії. Незрівняна родючість землі, багате і розвинуте тваринництво, численні села, працююче населення, переконався і ствердив, що тут переважає українське населення, польською є тільки шляхта».

Австрійська влада відразу після приєднання Галичини почала вивчати нове надбання з допомогою географів, економістів, істориків, геологів, топографів та ін. У 1773 році завершено першу детальну воєнну конскрипцію краю, яка охопила всі галузі виробництва. Зазначимо, що до того часу ніхто таких детальних переписів не робив. Імператор Йосиф II побувавши вдруге у Галичині, звернув увагу на стан

краю, відзначивши його природні багатства, відсутність промисловості, відсталість сільського господарства, свавілля шляхти. Він повідомляв матір: «Селянин – це нещасне створіння, яке фізично існуючи, нічого, крім образу людини, не має. Дрібна шляхта так само бідна, але вона плаче надії на справедливість, яка захистить її від магнатів, що її гнобили. Магнати в усякому разі незадоволені, але тепер не видають цього» [3, с. 51].

Привілеї окремих станів, зокрема звільнення поміщиків від сплати податків, позбавляли державну казну доходів, а виняткова залежність підданих від своїх панів позбавляла віденську владу цілковито контролювати інші регіони імперії. Австрійський уряд, приєднавши Галичину, скасував передусім військову службу шляхти (раніше шляхта зобов'язувалася до військової служби за свої привілеї) та наклав на неї податки. Задля цього у 1772–1774 роках проведено перші переписи населення – так звані військові консприції. Водночас, навіть попри відчутне малоземелля, австрійська влада відразу після зайняття Галичини заборонила підданам селянам покидати межі країни. Малоземельні й безземельні селяни ставали джерелом дешевої робочої сили для поміщицьких фільварків.

З метою використання економічних можливостей Галичини, на переконання віденських чиновників, необхідно було запровадити чіткий адміністративний поділ, укомплектувати окружні органи відповідальними людьми, покращити стан доріг, захистити селян від сваволі шляхти, і, звісно, провести повну інвентаризацію земельного господарства краю.

Австрійська влада розглядала Галичину й Буковину джерелом поповнення державної скарбниці, дешевої робочої сили та новобранців для австрійської армії, а також і буферною зоною з Російською імперією. Проте на цих територіях були відсутні промисловість, великі міста, шляхи сполучення. Тому необхідно було насамперед покращити соціально-економічне становище краю, зокрема підвищити матеріальний та освітній рівень населення, вирішити релігійні питання. Наприкінці XVIII століття ініціативу у соціально-економічному розвитку Галичини, Буковини і Закарпаття перебрали на себе австрійські чиновники. Відповідно до патенту Марії Терезії 1772 року започатковано укладання інвентарів, куди записувалися кількісні та якісні показники земель, якими володіли поміщики, визначалися повинності селян тощо. Патент 1772 року обмежував застосування тілесних покарань, забороняв панщину в неділю і свята, примусову працю без згоди селян. У 1775 році введено рустикальний податок, що накладали на кожне селянське господарство. Імператор Йосиф II ініціював селянську реформу з метою обмежити свавілля земельних поміщиків і врегулювати земельні відносини. Він 5 квітня 1782 року видав патент, яким скасовував «підданське невільництво» (особисту кріпосну залежність селян) у Галичині й надавав їм громадянські права. Зауважимо, що станом на 1776 рік у Галичині налічувалося 1 859,6 тис. кріпаків, або 72 % від загальної кількості селян [6, с. 260]. На взірць чеських і австрійських земель у Галичині встановлювалося помірне підданство. Селянин за цим патентом отримав право одружуватися без дозволу пана, залишати пана і поселитися деінде або знайти службу, віддавати дітей до школи чи навчати ремеслу, вільно пересуватися. На думку М. Герасименка, в юридичних тонкощах патенту селянин не міг зорієнтуватися, але добре розумів, що він тепер не панський, а цісарський підданий; його ж особисті повинності впливають з користування наділеною землею [4, с. 135]. Земля залишалася у володінні панів; за виділені земельні наділи селяни повинні відробляти панщину, зменшену до трьох днів на тиждень. Повинності поза панщиною були заборонені. У 1787 році складено перший

земельний кадастр (так звану Йосифінську метрику). Згідно зі земельним кадастром усі землі поділялися на панські і селянські. Запровадження земельного кадастру було зумовлене потребою в отриманні відомостей про землю як джерело багатства й оподаткування. Термін «кадастр» походить від латинських слів «caput» – «податковий предмет, голова» та «capetastrum» – «опис податкових предметів». Спочатку під кадастром розуміли книгу, що містила відомості про предмет оподаткування, згодом – точний облік земель і їхню оцінку як об'єкта господарювання й оподаткування.

Основною галуззю економіки у Галичині залишалося сільське господарство. Через існування кріпацтва воно також зазнавало глибокої кризи. Більшість земель належала поміщикам, державі й церкві. Поміщики постійно зменшували селянські наділи. Упродовж 1787–1848 років у селян відібрано понад 1 млн моргів (1 морг дорівнював 0,5602 га) землі. Унаслідок цього в середині XIX століття більшість селянських господарств Східної Галичини мали земельні наділи, які не могли прогодувати селянської сім'ї. Розмір селянського земельного наділу залежав від функцій, що виконувало селянське господарство у панському маєтку. Відповідно до них селяни поділялися на повнонадільних, загородників, огородників, халупників, тяглових та піших. Галицькі селяни відробляли панщину, сплачувати данину та чинш. Тяжким тягарем для них виявилася додаткова панщина (праця влітку), право пропінатії (примушування селян купляти за гроші або брати за відрібок панську горілку), монополія на млини, військова служба. Надзвичайно тяжкою для них була рекрутська служба, що тривала в австрійському війську до 14 років. Загалом у австрійській армії служило близько 80 тис. галичан, а за часів наполеонівських воєн з Галичини було призвано до австрійського війська 100 тис. рекрутів.

Напрямок соціально-економічного розвитку Галичини у складі Австрійської монархії визначила аграрна реформа 1848 року. Вона створила певні умови для формування нових, ринкових відносин. На ринку праці з'явилася значна кількість найманих робітників, яких залучали до промислового й сільськогосподарського виробництва. У 1900 році у сільському господарстві, лісівництві й споріднених з ними галузях працювало понад 110 тис. постійних робітників і понад 170 тис. поденників. Хоча кріпосне право і було скасоване у Галичині ще 1848 року, але збереження і зосередження в руках поміщиків великої кількості землі за гострого селянського малоземелля дало змогу поміщикам зберегти упродовж півстоліття після селянської реформи напівкріпосницькі відносини, що негативно позначилися на економіці галицького села.

Усю земельну площу Східної Галичини поділяли на табулярну і рустикальну. Табулярні землеволодіння – це великі поміщицькі маєтки, які були вписані до так званої Крайової табулі у Львові, а відтак – в окремі книги, що зберігалися в окружних судах і користувалися пільгами. Рустикальні (лат. *rusticus* – селянин) землеволодіння – це селянське землеволодіння, яке не мало жодних пільг. Це зумовлювало соціально-економічне розшарування галицького селянства. Так, 1902 року у Східній Галичині 43 % усіх селянських господарств (280 із 650 тис.) володіли ділянками землі розміром до 2 га, 37 % – від 2 до 5 га. Загалом малоземельних бідняцьких господарств, що мали до 5 га, у Галичині налічувалося 80 %, середняцьких господарств, які володіли від 5 до 10 га, – приблизно 15 %, а заможних, що мали від 10 до 60 га, – 5 % [2, с. 113–114]

Селянські наділи Східної Галичини переважно були малоземельними, унаслідок чого понад 42 % всіх селянських господарств не мали змоги навіть прохарчувати своїх володільців. Заборгованість селян часто спричиняла розпродаж

землі за судовими рішеннями. Особливо тяжке становище склалося в Східній Галичині 1913 року, напередодні Першої світової війни у зв'язку зі загибеллю врожаю через стихійне лихо. На середину XIX століття в окремих місцевостях Галичини 45–50 % селянських сімей повністю втратили землю. Унаслідок злиденного, переважно картопляно-капустяного харчування їхній раціон ледве сягав половини споживання продуктів західноєвропейськими селянами. Неврожаї перетворювалися на голодні роки, яких виснажені селяни пережити не могли. Тому впродовж 30–50-х років XIX століття смертність часто перевищувала народжуваність. Середня тривалість життя західноукраїнського селянина становила 30–40 років.

У зв'язку з цим у повітах краю тоді було створено спеціальні комітети допомоги, а питання про голод винесено на обговорення Галицького крайового сейму. Проте вся робота комітетів виявилася даремною, оскільки австрійський уряд лише для видимості виділяв певні засоби для надання «допомоги» голодуючим галицьким селянам. Один із депутатів, розповідаючи про цю «допомогу» австрійського уряду голодуючим селянам Галичини, назвав її сміховинною і заявив, що вона радше подібна на знущання. Тут же він нагадав: коли стихійне лихо спіткало Тіроль і Форарльберг, з населенням близько 0,5 млн осіб, то австрійський уряд відразу ж асигнував на допомогу 45 млн крон, а в розпорядження галицького намісника В. Коритовського асигновано всього 8 млн крон, із яких останній 1 млн витратив на ремонт доріг, 2 млн – на організацію «допомоги», причому вона була надана, головню, польським селянам. Інший депутат, розповідаючи з трибуни Галицького крайового сейму про мізерну допомогу селянам з боку уряду, наводив факт з Перемишлянського повіту, в якому допомогу надали лише польським і змішаним селам та тенденційно вилучили 26 українських сіл, котрі потерпіли не менше, ніж попередні. У Бібрському повіті 70 % українського населення і 30 % польського населення одержали однакову кількість зерна. Аналогічне становище було і в Рудківському повіті: крайовий комітет розподілив допомогу в такий спосіб, що для 65 % українського населення повіту було призначено 10,5 вагонів продуктів, а для 30 % польського населення – 25.

Складні умови життя у галицьких селах змушували селян шукати засобів до існування. Початок 80-х XIX століття у Галичині позначений масовою еміграцією місцевого селянства. Зумовлена несприятливими економічними умовами Галичини, де у селах бідність уважали звичним явищем, міграція спочатку простежувалася зі західної, польської частини Галичини, але швидко поширилася на східну, українську частину. Десятки тисяч безземельних галицьких селян вирушали щороку на сезонні роботи в центральні й західні провінції Австрії, Угорщину. Причинами трудової еміграції українців були: малоземелля і безземелля, демографічний бум, аграрне перенаселення, пошуки порятунку від голоду; низький рівень розвитку місцевої промисловості; злиденні заробітки або їх повна відсутність. Трудова еміграція охопила понад 250 тис. осіб із Галичини та Буковини, 170 тис. – зі Закарпаття. У 90-х роках XIX століття зі західноукраїнських земель емігрували, головню, до Бразилії, США та Канади, що збіглося в часі з іншою інтенсивною хвилею української міграції – з півдня Поділля до Західної Канади. На сезонну, переважно сільськогосподарську, роботу виїжджали також до Німеччини, Росії, Бессарабії, Королівства Польського, Литви, Румунії, Данії, а також в Угорщину й Австрію. Еміграція мала постійний характер і з року в рік зростала. Так, у 1876–1880 роках з Галичини емігрувало 46 259 осіб, а протягом 1906–1910 років кількість емігрантів становила 64 6792 особи. Залишені емігрантами землі зазвичай переходили до польських поміщиків. Упродовж 1890–

1913 років з українських регіонів у складі Габсбурзької монархії виїхало на постійне проживання за кордон 700–800 тис. осіб [2, с. 114].

На початку ХХ століття у Галичині почали активно розвиватися галузі промисловості, пов'язані з військовим виробництвом. Виходило зі стану занепаду ремесло, створювалися підприємства мануфактурного типу. Найбільшими державними інвестиціями у Галичині були залізниці й фортеці – Перемишль, Краків та інші міста. Економічний розвиток у регіоні переважно був пов'язаний з приватною нафтопромисловістю і соляними промислами.

У першій половині ХІХ століття австрійський уряд, намагаючись засвідчити власну підтримку ліберальним ідеям, що опанували Європу, вживав заходів, спрямованих на модернізацію економічних механізмів держави. Одним із них було прийняття закону про формування системи торгово-промислових палат. Згідно з розпорядженням Міністерства торгівлі, промисловості та державних споруд Австрії від 15 лютого 1848 року торгові палати мали статус «консультативного інституту» цього державного органу. Моделлю для їхнього створення стали французька й англійська палати. Започатковані в столиці імперії, після відповідного закону від 18 березня 1850 року, палати почали діяти на всій її території, що позитивно позначилося на розвитку економіки, зовнішніх зв'язках загалом.

Діяльність торгово-промислових палат в Австрії регулював закон 1868 року з окремими змінами, внесеними у 1901 році. З 29 австрійських торгово-промислових палат три розташовувалися у Галичині (Броди, Краків, Львів). Кожна палата складалася з двох секцій – торгової та промислової, які на підлеглий їм території об'єднували від найдрібніших і до найбільших усі торгові й промислові підприємства. Повноваження торгово-промислових палат були широкими. Вони мали право з власної ініціативи або за дорученням відповідних органів виступати зі законопроектами, давати висновки на урядові проекти законів перед їх внесенням на обговорення та затвердження рейхсрату, скеровувати депутатів до крайових сеймів, а до реформи 1907 року – і до рейхсрату. За ініціативою палат діяли також інститути сприяння промисловості, промислові й торгові школи. Палати безпосередньо, через своїх представників у парламенті, впливали на економічну політику. Їхні представники брали участь у роботі промислової, ремісничої, митної рад, ради державної залізниці, праці, колегії цензорів Австрійського банку, постійно діючої конференції з визначення торгових цін.

Львівська торгово-промислова палата у 1854–1856 роках внесла в органи державної влади низку пропозицій щодо збільшення кредитування, активізацію транспортних потоків, поширення освітніх програм у промисловій галузі. У 1854–1855 роках вона організувала поїздки груп промисловців на виставки до Мюнхена і Парижа, 1854 року провела сільськогосподарську виставку у Львові, а через 12 років домоглася створення товарно-грошової біржі, зверталася до уряду з клопотанням відкрити у Львові торгову академію на зразок англійської або бельгійської.

Тісні контакти з торгово-промисловими палатами в Галичині налагоджував сформований 1903 року у Львові Центральний союз галицької фабричної промисловості. Ця добровільна організація представляла інтереси власників заводів і фабрик перед центральними та крайовими властями у справах постачання сировиною й устаткуванням, визначення розміру податків, будівництва залізничних шляхів, митної політики, тарифів тощо. Для кращої організації роботи цей союз створював філії, яких у 1909 році налічувалося 7 (Броди, Бяла, Коломия, Краків, Львів, Тарнів, Тернопіль). У липні 1904 року була заснована також Ліга промислової допомоги, що мала проводити пропаганду за збут крайових товарів і сприяти

розвиткові промисловості в Галичині. Однак 1910 року 88,45 % усього населення краю займалося сільським господарством і лише 11,55 % проживало в містах; 91,5 % українського населення Галичини було зайнято сільським господарством, 2,1 % задіяно у промисловості, і 1,4 % – у торгівлі [3, с. 58].

Українські землі продовжували залишатися слабкорозвинутими територіями Австрії, а згодом – Австро-Угорщини. Великих підприємств у Галичині діяло небагато, промисловий переворот затягувався (до середини 80-х років XIX ст.). Основною причиною промислового застою у Галичині був імпорт промислових виробів з розвинутих західних провінцій Австрії, в експорті 90 % становила сировина. Промисловість у Галичині не отримувала податкових пільг, на відміну від центральних районів Австрійської імперії, не могла витримати конкуренції та почала занепадати. Краще розвивалися галузі, які не мали конкуренції в імперії (борошно-мельна, лісопереробна, нафтова, солеварна, спиртогорілчана). Вони переважно зароджувалися на виробництві й первинній обробці сировини. Провідні галузі промисловості у Галичині працювали під впливом збільшення попиту на нафтопродукти. У той час розвинутим був Дрогобицько-Бориславський нафтовий басейн.

Бориславське нафтове родовище почали розробляти 1854 року. Нафтові ями тут розміщували переважно вздовж р. Тисмениці. У Бориславі 1865 року функціонувало близько 5 тис. ям, глибиною 35–40 м. Добова продуктивність копанки сягала 130–140 кг. [8]. У 1855–1865 роках вартість щорічного видобутку нафти й озокериту в Галичині оцінювалася в 15 млн золотих. У 1865 році за межі Галичини вивезено 150 т нафти. У 1870 році видобуток нафти у Бориславі досяг 10,6 тис. т. Тут діяло близько 800 дрібних підприємств, де працювало майже 10 тис. робітників [5, с. 12–28]. У 1890–1893 роках загалом у Галичині видобували понад 90 тис. т нафти, 1894 року – понад 130 тис. т, у 1895 року – понад 210 тис. т, 1896–1900 року – 310–330 тис. т, 1902 року – понад 570 тис. т, 1903–1906 року – 700–800 тис. т, 1907 року – понад 1 170 тис. т, а 1909 року – понад 2 млн т [9, с. 5–32].

Від середини XIX століття у Галичині почала розвиватися соляна промисловість. У Східній Галичині 1865 року діяло дев'ять солеварень, але лише на трьох із них (у Калуші, Косові, Стебнику) застосовували парові машини. Продукція солеварень поступово зростала: з 69,9 тис. т у 1865 році до 145,8 тис. т солі у 1900 році. Австрійський уряд свідомо обмежував розвиток цієї галузі промисловості в інтересах австрійських копалень кам'яної солі.

Значну увагу приділяли побудові шляхів сполучення, які сприяли розвитку економічних відносин. У той період у Галичині побудовано залізничну магістраль, яка вважається найдавнішою в Україні. Перший потяг прибув до Львова 4 листопада 1861 року з Відня. У 1866 році прокладено залізницю до Чернівців, 1869 року – до Бродів. Перший пасажирський потяг із чотирьох вагонів під назвою «Ярослав» прибув з Перемишля до Львова 4 листопада 1861 року. На всіх станціях курсування – в Медиці, Мостиськах, Судовій Вишні, навіть у Мшані – його вітали сотні селян, приїздом «сталевого коня» захоплювались і мешканці міст. З цієї дати почався літопис Львівської залізниці, її розвиток. Відтоді вона продовжувала розвиватись і не лише на західних, а й на східних, північних територіях. Коли звучали фанфари з приводу побудови першої залізниці у Східній Галичині, англійські інженери подали на затвердження технічний план будівництва магістралі, що з'єднала би Львів з Чернівцями. Проект було затверджено, і за два роки уклали залізничне полотно протяжністю 267 км. Від Львівського вокзалу 1 вересня 1866 року вирушив перший потяг, який через 9 год. вже зустрічали в Чернівцях. На початку XX століття виникла необхідність будівництва нового

вокзалу у Львові. Споруду було здано 26 березня 1904 року. Вокзал уважали одним із найкращих у Європі з архітектурного й технічного поглядів. Перед Першою світовою війною у Східній Галичині проклали 2 676 км залізничних шляхів. Згодом Львів отримав залізничне сполучення з українськими землями, котрі входили до складу Російської імперії. Будівництво залізниць, однак, лише незначною мірою сприяло розвитку промисловості.

Одночасно період XIX–XX століть знаменував суттєве зростання соціальної активності українського селянства. Економічною основою цього феномену було зародження та розвиток кооперативного руху в Галичині. Це пов'язано з тим, що західноукраїнська інтелігенція намагалася поліпшити становище селянства і міської бідноти, залучаючи їх до створення кооперації. Під кооперацією розуміли добровільну співпрацю та взаємодопомогу в економічному житті насамперед селян. Кооперація покликана була сприяти незможним верствам населення, зокрема захистити їх від лихварства, яке набувало масового характеру, допомогти купити землю та реманент, збувати продукцію, організувати хати-читальні, освітні курси тощо. Кількість кооперативів швидко зростала. Найчисленнішими серед них були кредитові спілки. Деякі виникли ще в 70-х роках, що лише в 90-х роках XIX століття отримали стабільну, добре відрегульовану основу. Даючи 10-відсоткові позички, ці спілки, котрих налічувалися сотні, швидко витіснили більшість лихварів. Першим українським споживчим кооперативом у Галичині стала «Народна торгівля», організована зусиллями В. Нагірного 1883 року у Львові. До цього В. Нагірний 10 років вивчав досвід швейцарських кооперативів. Існували різні форми кооперації – заготівельно-збутова, кредитна, споживча, молочарська тощо. Кооперативний рух інтенсивно поширювався. У Галичині з 1907 року діяв «Маслосоюз», який через чотири роки об'єднав 79 молочарень. «Народна торгівля» тоді ж об'єднувала 93 кооперативні торговельні спілки, мала 18 власних крамниць і договірні (торговельні) відносини з понад 830 крамницями. Головною вважали кредитну кооперацію, адже селяни намагалися знайти в ній порятунок від лихварів. Перший кредитний кооператив на селі у Східній Галичині створено у 1896 році. Селяни називали такі кооперативи райффайзенками (від прізвища Фридріха Райффайзена, який 1864 року організував у Німеччині перше кредитне товариство). Функції центральної ощадної каси для всіх видів кооперації у Східній Галичині виконував Крайовий кредитовий союз, що у 1911 році налічував 889 членів (у тому числі 412 зареєстрованих кооперативів, 53 різні товариства і 424 особи). У Львові до Українського крайового ревізійного союзу 1912 року належало 5,5 тис. кооперативів, що мали 180 тис. членів і загальний баланс 56,5 млн крон [2, с. 113].

У 1899 році священники о. Тома (голова товариства до 1908) і о. Юліан Дуткевичі заснували Товариство «Сільський господар» у місті Олесько Золочівського повіту (тепер Буський район Львівської обл.) з метою покращення добробуту селян через піднесення сільського господарства і захист селянських інтересів. Діяльність товариства була спершу обмежена Золочівським повітом. З 1903 року керівні органи Товариства діяли у Львові. Воно у 1904 році – реорганізоване в двоступеневе крайове господарське Товариство з правом засновувати філії в Галичині. Діяльність «Сільського господаря» була далі незначна, і на початку 1909 року Товариство мало лише 5 філій і 700 членів. Організатором гуртків і філій «Сільського господаря» був Йосиф Раковський. З 1909 року почався інтенсивний розвиток Товариства. Після проведення Першої хліборобської виставки в Стрию, організованої товариством «Просвіта», на загальних зборах змінено статут «Сільського господаря» і розширено повноваження його діяльності (захист

станових інтересів українських хліборобів), запроваджено нову реорганізацію (три організаційні ступені: централь, філії у повітах і гуртки в селах). Товариство упродовж 1909–1917 років очолював Євген Олесницький, завдяки якому «Сільський господар» здобув значний авторитет серед українського селянства (найближчі його співпрацівники – о. С. Онишкевич і Г. Величко). Реорганізоване Товариство реально поширило діяльність на всю Галичину й перебрало на себе майже всю працю, яку доти вели у сфері сільського господарства «Просвіти» й кооперації. Станом на 1910 рік «Сільський господар» налічував уже 85 філій, 317 гуртків, 12 500 членів, 1913 року – 88, 1 325, 32 300 відповідно. Напрямами діяльності товариства були: правовий захист селян перед державною та крайовою владою і самоврядуванням; організація профільних освітніх курсів і шкіл для селян; заснування дослідних полів, розплідників плодкових дерев, зразкових садів, пасік, стаєнь, курників, вівчарень; поширення найновіших сільськогосподарських машин і знарядь (зокрема через спільне користування машинами та реманентом); землевпорядкування сіл; організація садівничо-городницької школи у Скнилові під Львовом; видавничі діяльність. Близько 100 діячів «Сільського господаря» працювали безкоштовно, всіх службовців було 15 (зокрема 4 агрономи). У 1911 році для справ постачання та збуту сільськогосподарських продуктів засновано синдикат «Сільського господаря» та Крайовий союз для хову і плекання худоби, які зі своїх прибутків давали гроші на потреби «Сільського господаря». Товариству надавав також субвенції Галицький крайовий виділ. «Сільський господар» видавав двотижневик «Господарський часопис» (з 1910), серії брошур «Бібліотека «Сільського Господаря» (27 брошур). Перша світова війна припинила на певний час працю «Сільського господаря». Товариство у 1915 році почало відбудовувати знищені війною господарства; цю працю полегшувало визнання австрійською владою «Сільського господаря» як головного об'єднання українських хліборобів і призначення на його діяльність відповідних державних дотацій [11, с. 8–10].

У Львові 1895 року засновано український кооперативний банк «Дністер» з метою зберігати заощадження, надавати позички українському населенню. Розміщувався він у будинку № 20 на вул. Руській у Львові.

Однією з важливих економічних установ у Галичині була страхова компанія «Дністер», створена 1892 року у Львові. Вона незабаром мала понад 200 тис. клієнтів. За словами Олександра Барвінського, ініціатива створення у Львові Руського страхового товариства, з'явилася ще 30 років тому, але реалізувати задум вдалося лише на початку 1890-х років завдяки старанням Костя Левицького, Стефана Федака, Василя Нагірного, Дам'яна Савчака, Теофіля Бережницького. «Дністер» 7 грудня 1891 року отримав дозвіл Галицького намісництва на початок функціонування. Унаслідок енергійної діяльності першого директора Ярослава Кулачковського (1893–1909) Товариство перетворилося на одну з найповажніших страхових компаній Галичини. Від 1894 року при «Дністрі» існувало Товариство взаємного кредиту, що у 1896 році трансформувалося у Крайовий союз кредитовий. Товариство перед Першою світовою війною мало велику популярність, про це засвідчує той факт, що в ньому було застраховане майно усіх греко-католицьких парафій Галичини. «Дністер» провадив меценатську діяльність. Лише за перших 25 років своєї діяльності на громадські потреби витратив понад 500 тис. крон [10, с. 416].

Наприкінці XIX ст. на західноукраїнських землях налічувалося близько 220 середніх і великих промислових підприємств. Решта майже 95 % підприємств залишалися дрібними (до 5 осіб). На них працювало більше половини зайнятого в промисловості населення. На Галичину, яка мала 28 % населення Австро-

Угорщини, припадало лише 5,5 % парових двигунів імперії. Двигуни й інші машини концентрувалися на підприємствах центральних і західних регіонів імперії [2, с. 116–117]. Там уже на початку 70-х років завершився промисловий переворот. У Західній Україні він затягнувся ще на 10–15 років. Основною причиною промислового застою у Галичині став імпорт фабрично-заводських виробів із розвинутих західних провінцій Австрії. На відміну від українських, новим підприємствам в австрійських районах надавали значні податкові пільги. Західноукраїнська промисловість не могла витримати конкуренції дешевих товарів і почала занепадати. Особливо це стосувалося галузей обробної промисловості: цукрової, текстильної, шкіряної, паперової, сірникової тощо. Краще розвивалися, як уже згадувалося, галузі, що не мали конкуренції в імперії (борошномельна, спирто-горілчана, нафтова, лісопереробна, солеварна). Ці галузі спеціалізувалися переважно на виробництві й первинній обробці сировини, яку потім вивозили для наступної переробки на Захід.

У промисловості західноукраїнських земель переважали іноземні капітали, головню, австрійські, німецькі, англійські, французькі, бельгійські та ін. Вони контролювали основні галузі, передусім нафтову. За рахунок викачування природних ресурсів у Галичині іноземні підприємці одержували небачені в інших країнах Європи прибутки.

Домінуюче становище в промисловості Східної Галичини займали кустарні промисли. У Галичині 1910 року налічувалося 4 096 промислових і гірничих підприємств, де працювало 101 808 робітників. Зі загальної кількості промислових підприємств 96,5 % були зовсім дрібними, 3 % – середніми і лише 0,5 % – відносно великими.

Державна політика Австро-Угорської монархії була спрямована на розвиток своєї економіки шляхом використання природних багатств Галичини, особливо її промисловості, зокрема основної її галузі – нафтодобувної. Нафту добували і вивозили з Галичини, переважно як сирий продукт, її переробка зосереджувалася здебільшого у центральних районах Австрії, а відтак – Австро-Угорщини. Це було характерним і для інших галузей галицької промисловості, у тому числі гірничої, лісової, шкіряної та ін. Наприклад, зі загальної кількості добутої 1906 року у Галичині нафти лише 14 % переробляли на місці; 86 % галицької нафтової промисловості належало іноземному капіталу. 3 56 акціонерних товариств з добування, транспортування і реалізації галицької нафти в 1910 році лише 16 розташовувалися у Галичині та їх уважали «крайовими», останні ж діяли за кордоном.

Іноземний капітал, що використовував нафтові джерела Галичини, керувався не інтересами дальшого розвитку нафтових промислів краю, а лише з бажання отримати високі прибутки, маючи змогу за безцінь наймати робітників. Для цього він скорочував видобуток нафти, домагаючись одночасно підвищення цін на неї. Особливо високими були прибутки капіталістів у роки Першої світової війни. З 1914 до 1918 року ціни на нафту і нафтопродукти підвищувалися в 5 разів – з 8 до 40 крон за 1 ц. Чисті прибутки нафтопромисловців зросли, за офіційними даними, з 20,6 млн крон 1912 року до 40,4 млн крон 1918 року [2, с. 116].

Найрозвинутішою галуззю промисловості у Східній Галичині було гуральництво, яке досягло небачених розмірів. У 1913 році з 1 531 діючої в Австрії гуральні 889, або 58,07 %, знаходилось у Галичині. Це пояснюється тим, що галицькі поміщики користувалися винятковим правом виробництва і збуту горілки та пива і зовсім звільнялися від сплати податків та акцизних зборів від виробництва алкоголю. Унаслідок цього гуральництво перетворилося на вагому статтю

прибутків галицьких поміщиків, яка з року в рік зростала через систематичне споювання селян. У 1864 році дохід з пропінатії (так іменувалося право поміщиків виробляти і збувати горілку та пиво) становив 5 млн крон, а 1873 року, населення Галичини витратило на горілку 54 млн крон. У Галичині 1874 року налічувалося 23 269 шинків, тобто шинок припадав на 233 особи, а на людину припадало 26 л горілки на рік. У Галичині 1911 року було продано горілки на 37 324 697 крон, а цукру – лише на 7 149 831 крону [1, с. 14–15].

Економічне становище Галичини в складі Австро-Угорщини позначилося і на розмірі заробітної плати працездатного населення. Зарплата в Галичині була найнижчою порівняно з оплатою праці в інших австрійських землях. За одну й ту ж саму роботу працівник Брно або Львова одержував значно менше, ніж мешканець Відня. Одночасно ціни на промислову продукцію в Галичині були значно вищими, ніж в інших частинах Австро-Угорщини. Наприклад, у 1912 році 1 ц бурого вугілля коштував у Бруксі 49 гелерів, а в Станіславові – 1 крону 42 гелери. Разом з низькою заробітною платою у Галичині існував і найдовший робочий день, який сягав 10–12 год., а нерідко й 14–16 год. на добу.

Охорона праці й техніка безпеки також потребували кращого забезпечення. У 1883 році була запроваджена промислова інспекція з інспекторатами у Львові, Кракові й Станіславові, а згодом і в Перемишлі. Її завдання полягало у контролі за технікою безпеки на підприємствах. На окремих підприємствах не завжди дотримувалися таких правил, що призводило до нещасних випадків. Лише 1900 року офіційно зареєстровано 489 нещасних випадків на підприємствах Східної Галичини. У червні 1902 року унаслідок відсутності вентиляції і накопичення газів в озокеритних шахтах стався вибух, який спричинив загибель 17 робітників, а 6 отримали тяжкі поранення. За три дні перед катастрофою, за повідомленнями преси, робітники відвідали відповідального за техніку безпеки Балабана і повідомили, що не можуть працювати, бо в шахті багато газу. Балабан погрожував: коли вони не вийдуть на роботу, то їх негайно звільнять і візьмуть замість них інших.

Водночас, в австрійський період у Галичині відбувалися й позитивні зміни в соціально-економічному розвитку Галичини і зокрема його головного міста – Львова [7]. Австрійська влада упорядкувала міську господарку Львова, у 1777–1820 роках було знесено міські мури, споруджено нові квартали у стилі класицизму. За австрійської влади у місті активно розвивалася наука і культура: було збудовано два великі театри, відновлено діяльність Львівського університету і відкрито Політехніку, організовано видавничу справу, запроваджено вуличне освітлення, громадський транспорт, залізничне сполучення. За цей час у Львові: збудовано перший у Європі залізобетонний міст; у 1773 році засновано перший на українських землях заклад освіти медичного профілю – Медичну колегію; 1776 року почала виходити газета «Gazette de Leopold» (тижневик) – перша регулярна газета в Україні; 1776 року створено перший в Україні постійно діючий міський театр; 1782 року почала працювати горілочна фабрика Бачевського, що на початку ХХ століття виробляла найкращий в Європі лікер – «Likier Baczewskiego»; 1784 року запущено першу в світі повітряну кулю з автоматичним пальником на рідкому пальному для підігріву повітря у балоні, всього через дев'ять місяців після кулі братів Монгольф'є, палимим для якої слугувала солома; 1784 року у приміщенні монастиря Бернардинів засновано Архів давніх актів, нині – Центральний державний історичний архів України у Львові – один із найбагатших архівів Європи; 1785 року – споруджено найдавніший в Україні готель «Під римським цезарем»; 1786 року – почала діяти перша в Україні Музична академія;

1786 року засновано Личаківський цвинтар. На початку XIX століття Львівський університет належав до найбільших у Європі – 1822 року налічував 1 304 студенти. Для порівняння: Берлінський університет 1820 року мав 910 студентів, університет у Галле – 795 студентів. Юридичний факультет був провідним у Львівському університеті в австрійський період і за кількістю студентів та викладачів, і за державними пріоритетами. У 1851 році на юридичному факультеті навчалось 302 особи, у 1890/91 навчальному році їх було уже 683, 1900/01 – 1 284 особи, 1913/14 навчальному році – 3 493 особи). У 1817 році на базі приватних зібрань організовано польський бібліотечно-архівний заклад Оссолінеум (нині Наукова бібліотека імені В. Стефаника). Після того, як 14 липня 1826 року стара вежа у Львові завалилася, упродовж 1826–1835 років збудовано нову Ратушу. Засновано навчальний заклад, що давав спеціальну освіту, Реальну (Торговельну) академію (1835). У 1830-х роках австрійський географ і статистик В. Блюменбах писав, що населення Львова налічувало 75 тис., а саме місто «надзвичайно погарнішало». У Львові 1835 року започатковано перший в Україні регулярний громадський транспортний маршрут – багатомісний кінний екіпаж, що сполучав середмістя Львова з Винниками. Упродовж 1835–1900 років Львів виявився унікальним європейським містом, яке кардинально змінило ландшафтне обличчя: було зрізано Княжу або Лису гору (Mons Calvus), насипано до висоти 413 м над рівнем моря штучну гору (Корієс Unji Lubelskiej), пущено під землю р. Полтву; у такий спосіб місто отримало одну з найдосконаліших каналізаційних систем у Європі. Після революції Львів стрімко розвивався [7].

Зважаючи на можливу війну з Російською імперією в майбутньому, австрійська влада намагалася перетворити Львів на укріплений форпост. На горі Шембека, яка тепер зветься Цитаделлю, у 1852–1854 роках збудовано Цитадель (укріплені казарми і 4 артилерійські форти).

У Львові 1853 року в аптеці «Під золотою зіркою» фармацевти Ян Зег та Ігнатій Лукасевич винайшли першу в світі газову (нафтову) лампу. Їх серійне виробництво почалося незабаром у Відні й США. Розвиток технологій використання нафти та її видобутку посилити світове значення сировини. У другій половині XIX століття у Східній Галичині починають видобувати нафту. На початок XX століття тут видобували 5 % світового об'єму рідкого палива.

У Львові 1842 року завершено будівництво театру Скарбка (тепер ім. Марії Заньковецької) – найбільшого на той час у Європі за площею забудови (7.278 м²) і третього за кількістю глядацьких місць (1 460) після міланського «Ля Скала» і дрезденського «Гюфтеатеру». У Львові 1844 року засновано цісарсько-королівську Технічну академію – найстарішого в Україні технічного університету; 1845 року вперше в Європі відкрито спеціалізовану дитячу лікарню Святої Софії; 1848 року – вийшла перша в історії українська газета «Зоря Галицька»; 1848 року – створено першу українську політичну організацію – Головну руську раду; 1853 року – побачив світ перший український часопис для жінок «Лада»; 1858 року – започатковано перше в Україні газове освітлення вулиць; 1861 року – збудовано першу в Україні залізницю «Львів–Перемишль»; 1862 року – засновано «Політехнічне товариство» – одне з найперших у світі авіаційних товариств; 1864 року – почав діяти перший український професійний театр; 1866 року – створено перше в Україні спортивне товариство «Сокіл»; 1873 року – засновано один із найстаріших у Європі Природних музеїв; 1874 року – створено першу Українську середню школу (гімназію); 1874 року – виник Міський промисловий музей (тепер Музей етнографії та художнього промислу) – один із найбільших спеціалізованих

етнографічних музеїв Європи, найбагатша художня скарбниця декоративного ужиткового мистецтва України. Тут зберігається найбільша та найцінніша в Україні колекція годинників.

Перелічимо ще деякі цікаві відомості про Львів. Отже, тут 1879 року засновано парк Кілінського (тепер Стрийський парк), що на початку XX століття був визнаний одним із найкрасивіших парків Європи; у травні 1880 року уперше в Україні запрацював кінний трамвай; 1882–1883 роки – створено перший в Україні Інститут географії; 1883 року – започатковано перший в Україні міський телефонний зв'язок; 1884 року – організовано Акціонерне аеронавтичне товариство, яке німецькою та польською мовами випускало одну з перших у світі спеціалізовану газету «Аеронавт»; 1890 року створено у Львові Русько-українську радикальну партію (РУРП), першу українську легальну політичну партію європейського типу і першу в Європі селянську партію соціального спрямування; 1893 року – вперше в Україні почала діяти кінна станція «швидкої допомоги»; 1894 року – запущено в дію електричний трамвай, один із найперших в Україні та Європі; 14 липня 1894 року – відбувся перший в українській історії футбольний матч між командами Львова і Кракова; 1895 року – уперше в Україні названо вулицю ім'ям Тараса Шевченка; наприкінці XX століття – у Львові на вулиці Театральній уперше в Україні для освітлення вулиці було використано люмінесцентні лампи; на початку XX століття – Львів був єдиним містом у світі, де містились резиденції трьох католицьких архієпископів: римо-католицького, греко-католицького і вірмено-католицького; 1900 року – за проектом архітектора Зигмунта Горголевського збудовано Львівський оперний театр, один із найгарніших у Європі; 1905 року – створено перший Український національний музей; 1905 року – відбулася перша Всеукраїнська мистецька виставка; 1906 року – за керівництва Івана Боберського створено перший футбольний клуб, який захищав синьо-жовті кольори; 1907 року – започатковано галерею європейського мистецтва (тепер Львівська галерея мистецтв), найбільшій художній музей в Україні, де зібрано понад 50 тис. творів мистецтва; 1910 року – Львівська політехніка стала другим після Сорбоннського університету в Парижі науковим закладом, де відкрито авіаційну кафедру, тоді ж утворилася Українська національна авіаційна школа, одним із найактивніших її ініціаторів став син Івана Франка Петро [7].

До відкриття Крайової промислової виставки у 1894 році споруджено павільйони на верхній терасі Стрийського парку, на якій демонстрували новітні технічні винаходи. У Львові 1894 року уперше застосовано залізобетон. Будівельна фірма Івана Левинського для реклами нового будівельного матеріалу звела місток у дворі Львівської політехніки. У 1881 році Людвиг Рідігер провів у Львові першу у світі вдалу хірургічну операцію з приводу виразки шлунка. У Львові 1894 року уперше на території України проведено футбольний і 1905 року хокейний матчі.

Після поразки польського повстання 1863–1864 років на території Російської імперії Львів став головним центром польського визвольного руху. Сюди переїхав Юзеф Пілсудський, котрий у 1908 році створив у Львові воєнізовані організації «Стшелец».

Завдяки українським діячам, зокрема Іванові Франкові, Михайлові Грушевському, який переїхав 1894 році з Києва до Львова, й іншим громадським та політичним діячам у Галичині завершено формування української політичної нації. Галицькі русини остаточно відмовилися від попередньої самоназви і прийняли самоназву «українці». У Галичині, зокрема після революції 1848 року, склалися кращі умови для національного життя, ніж на українських землях під владою

Російської імперії: не було заборони публікації книжок українською мовою; існувало українське шкільництво; діяли українські культурно-освітні й наукові заклади; українською мовою друкували книжки, газети, журнали, багато з котрих нелегально вивозили в Наддніпрянську Україну. Показовим було створення у Львівському університеті 1849 року кафедри української мови та літератури (завідувач – Яків Головацький). У 1862 та 1872 роках почали діяти кафедри з українською мовою викладання на богословському та правничому факультетах (кафедри цивільного і кримінального права) Львівського університету.

Отже, Австрійська імперія, порівняно з Російською, мала ліберальніший політичний режим. Перебування Галичини від останньої чверті XVIII століття у складі Австрії помітно вплинуло на оновлення духовного життя галицьких українців, внесло у суспільну свідомість і практику чимало елементів, властивих для культури німців, чехів, хорватів та інших європейських народів. Інакше кажучи, галицькі українці були причетні до єдиного територіального та ідейного простору з мешканцями інших територій, які ми зараз називаємо Європою. Реформаторська політика Марії Терезії дещо обмежила свавілля польської панівної верхівки на західноукраїнських землях, забезпечила умови для підвищення матеріального й освітнього рівнів українського греко-католицького та православного духовенства і селянства. Реформи «освіченого абсолютизму» зумовили важливі зміни у сфері освіти, яка отримала державне фінансування. Належачи до найбільших коронних країв, територія Галичини стала своєрідним законодавчим полігоном, місцем випробування нових нормативно-правових актів Австрійського парламенту, і лише після такої їхньої апробації та за умови позитивних результатів чинність цих нормативно-правових актів поширювалася й на інші території Австрійської монархії. Галичина одна з перших в Австрійській монархії зазнавала впливу західноєвропейської політики «освіченого абсолютизму», державних і правових реформ другої половини XVIII століття. Після революції 1848–1849 років для Галичини було прийнято окрему Конституцію 1850 року, що засвідчило особливу роль Галичини в історії Австрійської монархії.

У XIX столітті в Галичині відбувається національне відродження, яке полягало у відновленні національних, політичних і культурних прав етносу, що перебував у залежності від панівної імперської народності. Цей процес супроводжувався перетворенням народу в націю, у процесі якого український етнос (народ) відчував себе як нація – територіально об'єднана етнічна спільнота, що усвідомлює історичну, культурну та економічну єдність і прагне до створення власної держави.

Найбільшим негативом приєднання й утримання Австрійською монархією Галичини була відсутність умов відродження української державності, розвитку українського права, культури та ін. Обґрунтування австрійських прав стосовно Галичини були фікцією, оскільки не мали під собою жодних об'єктивних історичних та правових підстав. Адміністративно-територіальний устрій у Галичині був організований на кшталт існуючого у землях Австрійської монархії, що давало австрійському урядові змогу провадити ефективне управління володіннями, віддаленими від Відня.

Приєднання Галичини до складу Австрійської імперії мало деякі позитивні наслідки. Адже австрійська влада намагалася реалізувати ідеї Просвітництва, що знайшло своє відображення у зміні правового регулювання науки та освіти, значно полегшилося становище галицького селянства, відбулося часткове реформування органів державної влади у Галичині. Черговий етап реформування органів державної влади Галичини розпочався після революції 1848 року внаслідок прийняття австрійських конституцій 1848 та 1849 років, які суттєво вплинули і на Галичину.

Список використаних джерел

1. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини / В. С. Кульчицький, І. Й. Бойко, І. Ю. Настасяк, О. І. Мікула. Львів, 2002. 82 с.
2. *Аркуша О. Г.* та ін. Час народів. Історія України XIX століття: навчальний посібник / за заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.
3. *Бойко І. Й.* Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 312 с.
4. *Герасименко М. П.* Аграрні відносини в Галичині в період кризи панщинного господарства. Київ, 1959. 302 с.
5. *Іваницький Є., Михалевич В.* Історія Бориславського нафтопромислового району в датах, подіях і фактах. Дрогобич, 1995. 128 с.
6. Історія держави і права України: підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін. / за ред. В. Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с.
7. Історія Львова. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_Львова
8. Історія нафтових промислів Борислава. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історія_нафтових_промислів_Борислава
9. *Микулич О.* Нафтовий промисел Східної Галичини до середини XIX ст. Видання друге, доповнене. Дрогобич, 2004. 32 с.
10. *Чорновол І. П.* «Дністер» // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2: Г–Д. С. 688 с.
11. *Шевчук Г. Й.* Фахово-господарська та культурно-освітня діяльність товариства «Сільський господар» (1899–1944): автореф. дис. канд. іст. наук. – спец. 07.00.01 – історія України. Львів, 2006. 18 с.

References

1. Kul'chyts'kyj, V. S., Bojko, I. J., Nastasiak, I. Yu., & Mikula, O. I. (2002). *Aparat upravlinnia Halychynoiu v skladi Avstro-Uhorschyny*. L'viv.
2. Arkusha, O. H., Kondratiuk, K. K., Mudryj, M. M., & Sukhyj, O. M. (2016). *Chas narodiv. Istoriiia Ukrainy XIX stolittia*. M. M. Mudryi (Ed). L'viv: LNU imeni Ivana Franka.
3. Bojko, I. J. (2017). *Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918)*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka.
4. Herasymenko, M. P. (1959). *Ahrarni vidnosyny v Halychyni v period kryzy panschynnoho hospodarstva*. Kyiv.
5. Ivanyts'kyj, Ye., & Mykhalevych, V. (1995). *Istoriiia Boryslavs'koho naftopromyslovoho rajonu v datakh, podiiakh i faktakh*. Drohobych.
6. Honcharenko, V. D., Yermolaiev, V. M., Rum'iantsev, V. O., & Others. (2013). *Istoriiia derzhavy i prava Ukrainy*. V. D. Honcharenko (Ed). Kharkiv: Pravo.
7. *Istoriiia L'vova*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Istoriiia_L'vova
8. *Istoriiia naftovykh promysliv Boryslava*. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Istoriiia_naftovykh_promysliv_Boryslava
9. Mykulych, O. (2004). *Naftovij promysel Skhidnoi Halychyny do seredyny XIX st.* (2d ed.). Drohobych.
10. Chornovol, I. P. (2004). Dnister. *Entsyklopediia istorii Ukrainy* (u 10 t. V. A. Smolij (Ed) & others.; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy), T. 2: H-D. K.: Nauk. dumka.
11. Shevchuk, H. J. (2006). Fakhovo-hospodars'ka ta kul'turno-osvitnia diial'nist' tovarystva «Sil's'kyj hospodar» (1899–1944). *Dissertation Abstracts*. L'viv.

Стаття: надійшла до редакції 22.02.2018
прийнята до друку 03.03.2018

THE INFLUENCE OF STATE POLICY OF THE AUSTRIAN MONARCHY ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN GALICIA (SECOND HALF OF XVIII–XIX CENTURIES)

I. Boyko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

The article deals with the impact of the state policy of the Austrian monarchy on the socio-economic development in Galicia (second half of XVIII–XIX centuries). Galicia was in a state of economic decline from 1772 to the time of its incorporation in the structure of Austria. Industrial revival in the Polish–Lithuanian Commonwealth since the mid-eighteenth century almost didn't have an effect on Galicia. The main indicators of the economic backwardness of Galicia were the low level of social division of labor, stagnation in industry and trade, although in Europe there were significant economic shifts in connection with the onset of the industrial revolution. The Austrian authorities considered Galicia and Bukovina as the source of replenishment of the state treasury, cheap labor and recruits for the Austrian army, as well as a buffer zone with the Russian Empire. At the end of the eighteenth century Austrian officials took over the initiative in the socio-economic development of Galicia, Bukovina and Transcarpathia. At the beginning of the twentieth century the industry related to military production began to develop actively in Galicia. The craft came out from the state of decline, there were created the enterprises of the manufactory type. The largest state investments in Galicia were railways and fortresses – Przemyśl, Krakow and other cities. Economic development in the region was mainly associated with private oil and salt industry. The period of the XIX–XX centuries was marked by the significant increase in the social activity of the Ukrainian peasantry. The economic basis of this phenomenon was the emergence and development of a cooperative movement in Galicia. It was due to the fact that the Western Ukrainian intelligentsia tried to improve the situation of the peasantry and the urban poor, involving them in the creation of cooperation. At the same time, in the Austrian period in Galicia there were also positive changes in the socio-economic development of Galicia and in particular its main city – Lviv. It is concluded that the Austrian Empire, compared to the Russian Empire, had a more liberal political regime. Being of Galicia as the part of Austria from the last quarter of the eighteenth century influenced the renewal of spiritual life of the Ukrainians of Halychyna, there were introduced into the public consciousness and practice many elements inherited to the culture of Germans, Czechs, Croats and other European nations. In other words, Galician Ukrainians were involved in a single territorial and ideological space with inhabitants of other territories, – which is called Europe nowadays. The reformist policy of Maria Theresa somewhat restricted the tyranny of the Polish ruling elite on the Western Ukrainian lands, provided conditions for raising the material and educational level of the Ukrainian Greek Catholic and Orthodox clergy and peasantry. Reforms of the «enlightened absolutism» have led to important changes in the field of education, which received the state funding. As belonging to the largest coronal territories, the Galicia became a peculiar legislative area, the test site of the new legal acts of the Austrian Parliament. And only after such sort of approbation provided to positive results, the validity of these legal acts spread to other parts of the Austrian monarchy. Galicia, one of the first in the Austrian monarchy, was influenced by the Western European policy of «enlightened absolutism», the state and legal reforms of the second half of the eighteenth century. After the revolution of 1848–1849 it was adopted a separate Constitution of 1850 for Galicia, which showed the significant role of Galicia in the history of the Austrian monarchy.

Keywords: state policy, socio-economic development, reform, Galicia, Austrian monarchy.